

آگاهی بیماران بخش زایمان در مورد احکام شرعی نفاس در مرکز درمانی منتخب وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران

پژوهشگر: لیلی یکه فلاح

(۱) کارشناس ارشد آموزش پرستاری، عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

چکیده:

مقدمه: بی تردید التزام به احکام عملی و توجه به اعتقادات مذهبی، جزء لاینفک زندگی هر فرد مسلمان است. کادر پزشکی، بویژه پرستاران اولین کسانی هستند که در ارتباط با بیماری، می توانند با توجه به وضعیت موجود، بیمار را راهنمایی نمایند. همچنین از آنجایی که یکی از مسائل مهم در فرآیند پرستاری رفع نیازهای بیمار می باشد و در محیطهای درمانی یکی از مهمترین نیازهایی که باید مورد توجه پرستار قرار گیرد، نیازهای معنوی و روحانی است و چون در کشور ما اکثریت مردم مسلمان هستند، لذا احکام شرعی که در مراقبتهای پرستاری، پرستار و بیمار بیشتر با آن روبرو می شوند، اهمیت خاصی پیدا می کند، از جمله احکام مهمی که پرستاران بخشهای زنان و زایمان با آن روبرو هستند احکام نفاس می باشد. پرستاران و ماماها موظفند در جهت رفع این نیاز گام بردارند.

هدف: هدف از این پژوهش تعیین میزان آگاهی بیماران بخش زایمان از احکام نفاس می باشد.

روش کار: این پژوهش از نوع توصیفی بود. جامعه پژوهش ۱۰۰ بیمار مراجعه کننده به بخش زایمان بیمارستان امام حسن مجتبی (ع) بوده که جهت زایمان یا بررسی مشکلات دوران بارداری به این بخش مراجعه می نمودند. نمونه گیری به روش تصادفی ساده انجام گرفت و ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه بود که توسط یک پرسشگر آموزش دیده تکمیل می گردید. سپس داده ها از طریق نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نتایج نشان داد اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۵۷/۳٪) از سطح آگاهی متوسطی در خصوص احکام شرعی نفاس برخوردار بودند. اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۶۰٪) حتی در مورد طول دوره نفاس آگاهی نداشتند و طول دوره نفاس را ۴۰ روز مطرح کرده بودند. در مورد نحوه انجام واجبات و خواندن نماز در دوره نفاس فقط ۱۱ درصد آگاهی خوب داشتند. لازم به ذکر است که بر طبق آزمون کای دو بین آگاهی از احکام شرعی نفاس با تحصیلات بیمار ($P=0/002$)، تحصیلات همسر بیمار ($P=0/01$)، شغل همسر بیمار ($P=0/04$) رابطه معنی دار آماری وجود دارد. همچنین طبق آزمون آنالیز واریانس بین میانگین نمره آگاهی و شغل همسر رابطه معنی دار آماری وجود دارد ($P=0/02$) و بر طبق آزمون فیشر بین میزان آگاهی از انجام واجبات در دوره نفاس و سالهای تاهل رابطه معنی دار و معکوس وجود دارد ($P=0/03$).

نتیجه گیری: اکثریت واحدهای مورد پژوهش از سطح آگاهی متوسطی در مورد احکام شرعی نفاس برخوردار بودند، که این درصد آگاهی به نسبت جامعه اسلامی ما ضعیف است. لذا این امر ضرورت توجه به آموزش در رابطه با احکام شرعی را می طلبد، چرا که آموزش در این زمینه میتواند رضایتمندی بیماران از ارائه مراقبتها را افزایش دهد. با توجه به میزان آگاهی ضعیف بیماران از احکام شرعی و از آنجائی که یکی از اساسی ترین اشکالات وضع کنونی امور پزشکی از نظر اسلام عدم اطلاع کافی بیماران از فتوهای مراجع در ارتباط با مسائل شرعی است پیشنهاد می شود جهت رعایت بیشتر احکام در ایران اسلامی آموزش احکام شرعی به بیمار جزء وظایف اصلی کادر درمان قرار گرفته و در این زمینه آموزش لازم به بیماران داده شود.

کلید واژه ها: احکام شرعی نفاس، زایمان، آگاهی

مقدمه

جنبه معنوی بلکه در زمینه های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در بر می گیرد. توجه به موازین و قوانین الهی در تمامی ابعاد زندگی، مسئله ای است که سعادت انسانها در گرو آن است و عدم آگاهی از حدود

دین مبین اسلام به لحاظ جامعیت و کمال بی بدیلی که دارد، برای تمامی نیازهای بشر برنامه ای دارد و برای هر عرصه ای دستورات و قوانینی انشاء نموده است و این برنامه، زندگی انسانها را نه تنها از

شرعی در ارائه خدمات پرستاری امری لازم است و چون اکثریت مردم ایران را مسلمانان تشکیل می دهند لذا احکام شرعی که در مراقبتهای پرستاری، پرستار و بیمار بیشتر با آن روبرو می شوند، اهمیت پیدا می کند (۳). یکی از احکامی که پرستاران بخشهای زنان و زایمان با آن روبرو هستند احکام شرعی نفاس می باشد، لذا پرستار و ماما از اولین کسانی هستند که موظفند با توجه به نیاز آموزشی بیماران در جهت رفع این نیاز قدم بردارند و بیماران را راهنمایی و مساعدت نمایند (۶). توکلی می نویسد: به منظور برنامه ریزی جهت نیل به اهداف ارزشی اسلام در زمینه احکام شرعی، اطلاع از میزان آگاهی بیماران و شناسایی نیازهای آموزشی بیماران ضروری می باشد (۲).

با توجه به این که احکام شرعی به ویژه در بخشهای زنان و زایمان احکام نفاس از جمله نیازهای آموزشی می باشد که به طور روزمره در واحدهای زنان و زایمان از آن صحبت می شود ولی تاکنون میزان آگاهی بیماران و نقاط قوت و ضعف آنان سنجیده نشده است و پژوهشگر طی تجربیات بالینی خود در بیمارستانها، درمانگاهها و نیز هنگام مواجهه با بیماران زایمانی دریافته است که متأسفانه اکثر بیماران با توجه به اینکه مسلمان هستند ولی در مورد احکام نفاس آگاهی ندارند و یا گاهی اوقات شاهد افراط و تفریطهایی در زمینه رعایت احکام نفاس بوده که آن نیز، به علت نا آشنا بودن آنان به احکام شرعی نفاس بوده است، پژوهشگر بر آن شد پژوهشی با هدف تعیین میزان آگاهی زنان مراجعه کننده به بخش زایمان بیمارستان امام حسن مجتبی (ع) از احکام شرعی نفاس انجام دهد، نظر به این که عمل به فرایض و احکام دینی از وظایف مهم هر فرد مسلمان به شمار می رود و از آنجایی که مقدمه عمل، آموختن است، بنابراین فراگیری احکام دینی یکی از واجبات مسلم خواهد بود (۳). بدیهی است به منظور فراگیری و آموختن گام اول تعیین میزان آگاهی می باشد. لذا به

و احکام الهی موجب خسران دنیوی و اخروی بشر است (۱). بی تردید التزام به احکام عملی و توجه به اعتقادات مذهبی، جزء لاینفک زندگی هر فرد مسلمان است. تقلید انسان، در سلامت و بیماری تفاوت نمی کند، بویژه آنکه فرد در حالت بیماری، نگرانی بیشتری نسبت به چگونگی انجام واجبات خود دارد. بنابراین کادر پزشکی، بویژه پرستاران اولین کسانی هستند که در ارتباط با بیماری می توانند با توجه به وضعیت موجود، وی را راهنمایی و مساعدت نمایند (۲). بر اساس اخلاق و اصول اولیه، ارائه خدمات پرستاری اگر بر اساس احترام به اعتقادات مذهبی مددجو نباشد، حلقه اعتماد در زنجیره ارتباط مددجو-پرستار آسیب دیده و ارتباط سالم که لازمه موفقیت پرستار در ارائه خدمات پرستاری است دچار اختلال خواهد شد، بنابراین طبق اصول و اخلاق پرستاری، پرستار باید به احکام شرعی در ارائه خدمات توجه و عنایت داشته باشد (۳) نیک بخت (۱۳۷۴) می نویسد: یکی از مسائل مهم در فرآیند پرستاری رعایت اصول ارزشی و اعتقادات بیماران بستری می باشد، عدم توجه به این نکته مهم، باعث سلب اعتماد بیماران به کادر بهداشت و درمان گردیده، بنابراین خدشه وارده بر خط مقدم درمان که پرستاری می باشد، صدمات جبران ناپذیری را بر تیم درمان وارد خواهد کرد (۴). همچنین از جمله مسائل مهم دیگر در فرآیند پرستاری رفع نیازهای بیمار می باشد، بی شک رسیدن به سطح سلامتی با برآوردن نیازها ارتباط مستقیم دارد، یکی از اهداف پرستاری کمک به بیماران در جهت بر طرف کردن نیازهای اساسی است که خود بیماران در رفع این نیازها ناتوان هستند، در محیطهای درمانی یکی از نیازهایی که باید مورد توجه پرستار قرار گیرد، نیازهای معنوی و روحانی است چرا که برآوردن این نیازها به روح بیمار قوت می بخشد و او را در مقابله با بیماری قوی تر نموده و به سلامت و بهبودی امیدوار می سازد (۵). مرادی (۱۳۷۷) می نویسد: توجه به احکام

۴۰ روز مطرح کرده بودند. در مورد نحوه انجام واجبات و خواندن نماز در دوره نفاس فقط ۱۱ درصد آگاهی خوب داشتند و اکثریت آگاهی نداشتند (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۱: فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب رتبه آگاهی از احکام شرعی نفاس

رتبه آگاهی	درصد
ضعیف (۵-۰)	۳۷/۱
متوسط (۷-۶)	۵۷/۳
خوب (۱۰-۸)	۵/۶
جمع کل	۱۰۰
میانگین کلی امتیاز آگاهی	۵/۶۴

جدول شماره ۲: فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب رتبه آگاهی از اصول انجام واجبات در دوره نفاس

رتبه آگاهی	فراوانی	تعداد	درصد
ضعیف	۴	۴	۴
متوسط	۸۵	۸۵	۸۵
خوب	۱۱	۱۱	۱۱
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

لازم به ذکر است اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۸۹٪) از تعریف نفاس و از حکم طلاق در دوره نفاس (۷۴٪) و از حکم رفتن به مسجد در دوره نفاس (۷۱٪) مطلع بودند، ولی در مورد سایر احکام نفاس اکثریت واحدهای مورد پژوهش آگاهی نداشتند.

لازم به ذکر می باشد که طبق آزمون کای دو بین تحصیلات بیمار و رتبه آگاهی از احکام شرعی نفاس رابطه بسیار معنی دار آماری وجود داشت ($P=0/002$) به طوری که افرادی که تحصیلات بالای دیپلم داشتند در مورد احکام نفاس از آگاهی خوبی برخوردار بودند. همچنین طبق آزمون کای دو بین تحصیلات همسر بیمار و رتبه آگاهی از احکام شرعی نفاس رابطه معنی- دار آماری وجود داشت ($P=0/01$) (جدول شماره ۳).

همین منظور پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان آگاهی بیماران بخش زایمان در مورد احکام نفاس در بیمارستان امام حسن مجتبی (ع) در سال ۱۳۸۳ انجام شده است.

روش کار

این پژوهش از نوع توصیفی بوده و جامعه پژوهش را ۱۰۰ بیمار مراجعه کننده به بخش زایمان بیمارستان امام حسن مجتبی (ع) به منظور زایمان یا بررسی مشکلات دوران بارداری تشکیل داده است. نمونه گیری به روش تصادفی ساده انجام گرفت. ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه ای مشتمل بر دو بخش، بخش اول سئوالاتی در مورد خصوصیات دموگرافیک بیماران و بخش دوم کلیه سئوالات مربوط به احکام نفاس بوده است. به منظور تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی استفاده شد. پرسشنامه توسط یک پرسشگر آموزش دیده جهت کلیه بیماران تکمیل گردید. در نهایت اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

نتایج نشان داد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش در سطح تحصیلی دیپلم و تحصیلات همسر اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۳۱٪) در سطح ابتدایی، بیشتر واحدهای مورد پژوهش (۹۳٪) خانه دار و همسرشان شغل آزاد داشتند. اکثریت واحدهای مورد پژوهش دو زایمان داشتند و بیشتر در محدوده سنی (۲۶-۳۵) سال بودند. در خصوص اهداف پژوهش یافته ها نشان داد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۵۷/۳٪) از سطح آگاهی متوسطی در خصوص احکام شرعی نفاس برخوردار بودند (جدول شماره ۱).

و میانگین کلی امتیاز آگاهی ۵/۶۴ بود که تقریباً در سطح ضعیفی قرار دارد. لازم به ذکر می باشد اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۶۰٪) حتی در مورد طول دوره نفاس آگاهی نداشتند و طول دوره نفاس را

جدول شماره ۳: رابطه رتبه آگاهی از احکام شرعی نفاس با تحصیلات همسر

رتبه آگاهی تحصیلات همسر	ضعیف	خوب	نوع آزمون و قضاوت
	درصد	درصد	
بی سواد	۳۶/۴	۶۳/۶	کای اسکوتر P=۰/۰۱ df=۲
ابتدایی	۲۵/۸	۷۴/۲	
راهنمایی	۹۱/۵	۳۸/۵	
دیپلم	۲۸	۷۲	
بالتر از دیپلم	۲۵	۷۵	

طبق آزمون کای دو بین تحصیلات همسر بیمار و رتبه آگاهی از احکام شرعی نفاس رابطه معنی دار آماری وجود داشت (p=۰/۰۱).

رابطه ای بین شغل بیمار و رتبه آگاهی وی وجود نداشت، ولی بین شغل همسر بیمار و رتبه آگاهی (p=۰/۰۴) و بین میانگین نمره آگاهی و شغل همسر با استناد از آنالیز واریانس رابطه معنی دار آماری وجود داشت (p=۰/۰۲). همچنین طبق آزمون فیشر بین میزان آگاهی از انجام واجبات در دوره نفاس و سالهای تاهل رابطه معکوسی وجود داشت (p=۰/۰۳). ولی بین رتبه کلی آگاهی از احکام دوره نفاس و سالهای تاهل و همچنین بین میزان آگاهی از احکام دوره نفاس و تعداد زایمان رابطه آماری وجود نداشت.

طبق یافته های بدست آمده بین میزان آگاهی از احکام شرعی نفاس و گروه سنی رابطه معنی داری وجود نداشت. ولی در پژوهش مشابهی که توسط نگارنده و قبادی در سال ۱۳۸۰ انجام شده بود بین آگاهی از احکام شرعی و سن ارتباط آماری وجود داشت (p=۰/۰۱) (۷).

در خصوص اهداف پژوهش نتایج نشان داد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۵۷/۳٪) از سطح آگاهی متوسطی برخوردار بودند، که این درصد آگاهی به نسبت جامعه اسلامی ما ضعیف است. لذا این امر ضرورت توجه به آموزش در رابطه با احکام شرعی را آشکار می سازد. چرا که آموزش در این زمینه می تواند

رضایت‌مندی بیماران از ارائه مراقبت‌ها را افزایش دهد (۳). در پژوهش مشابهی که توسط نگارنده و قبادی در سال ۱۳۸۰ انجام شده بود ۲۶ درصد از واحدهای مورد پژوهش نیاز به آموزش در زمینه احکام شرعی را مطرح نموده بودند (۷). همچنین طی پژوهش مشابهی که توسط اثنی عشری و ناظمی در مشهد انجام شده بود، اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۴۸٪) توجه به موازین شرعی در موسسات بهداشتی - درمانی را در حد کم اعلام نموده بودند (۸). همچنین طبق یافته های بدست آمده، فقط ۱۱ درصد واحدهای مورد پژوهش در مورد نحوه انجام واجبات و خواندن نماز در دوره نفاس آگاهی خوب داشتند و اکثریت (۶۰٪) حتی از طول دوره نفاس نیز بی اطلاع بودند.

مطالعات مشابه در این زمینه می نویسند یکی از اساسی ترین اشکالات وضع کنونی امور پزشکی از نظر اسلام عدم اطلاع کافی بیماران از فتوهای مراجع در ارتباط با مسائل شرعی است (۲ و ۹). با توجه به میزان آگاهی ضعیف بیماران از احکام شرعی به نظر می رسد جهت رعایت بیشتر احکام در ایران اسلامی باید آموزش احکام قوانین شرعی به بیمار جزء وظایف اصلی کادر درمان قرار گرفته و در این زمینه آموزش لازم به بیماران داده شود. در این رابطه مدیران محترم پرستاری بیمارستانها می بایست نحوه ی ارائه آموزشهای لازم به بیماران را کنترل نموده و بر تعیین نیازهای آموزشی بیماران نظارت بیشتری داشته باشند و آگاهی در زمینه احکام شرعی را نیز به عنوان یکی از نیازهای اساسی بیماران مد نظر قرار دهند. در صورت لزوم در مورد ارائه کلاسهای آموزشی در زمینه احکام موازین شرعی در حین مراقبت از بیمار نقش موثری را ایفا نمایند.

از آنجائی که بیماران به عنوان یکی از اجزاء اصلی در مراقبت و درمان محسوب می شوند، نحوه ارائه مراقبت‌های پرستاری با تاکید بر موازین شرعی و

آموزش احکام شرعی می تواند در روحيات و رضایتمندی ایشان تاثیر داشته باشد.

منابع:

- ۱- توکلی بزاز، جواد، انطباق، ضرورتها- موانع، طب و تزکیه شماره ۱۸، تهران: ۱۳۷۴.
- ۲- توکلی بزاز، جواد، انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس، چاپ اول، تهران: انتشارات موسسه فرهنگی تیمورزاده، بهار ۱۳۷۷، جلد دوم، صفحه ۶۲.
- ۳- مرادی بکلویی، محمود. بررسی میزان آگاهی، نگرش، عملکرد پرستاران در رابطه با انطباق موازین شرعی با امور مراقبتی در بیمارستانهای آموزشی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی قزوین سال ۱۳۷۷. پایان نامه کارشناسی ارشد پرستاری. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. ۱۳۷۷.
- ۴- نیکبخت، علیرضا. نقش کلیدی پرستار در طرح انطباق. خلاصه مقالات همایش سراسری انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس. جلد سوم، ۱۳۷۶، صفحات ۱۶۴-۱۶۲.
- ۵- اسدی، اکبر. نگرش اسلامی به فرهنگ پرستاری. چاپ اول، معاونت امور فرهنگی بنیاد جانبازان. ۱۳۷۵. نوغانی، فاطمه، روحانی، محمد. احکام پزشکی. چاپ اول. تهران: انتشارات تیمورزاده، ۱۳۷۶.
- ۶- نگارنده، رضا. قبادی، صدیقه. بررسی آگاهی و نگرش پرستاران و ماماهاى بیمارستانهای شهرستان زنجان در زمینه موضوعات اخلاقی. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی زنجان. ۱۳۸۰، شماره مجله ۳۶، صفحات ۵۹-۵۵.
- ۷- ائنی عشری، منصوره. ناظمی، عفت. تعیین نگرش پزشکان و پرستاران در خصوص انطباق در مراکز آموزشی مشهد. خلاصه مقالات همایش سراسری انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس. ۱۳۸۲، جلد دوم صفحه ۲۳۸.
- ۸- الهی، نسرين. موسوی، بی بی صدیقه. بررسی علل نارسایی های موجود در ارائه خدمات درمانی بر اساس موازین شرعی. خلاصه مقالات همایش سراسری انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس. جلد دوم ۱۳۸۰، صفحه ۲۹۶.

Women's knowledge regarding religious laws of parturition labor in selected center of Iran University of Medical Sciences

By: Yekeh falah. L. I. MSN

Abstract:

Introduction: Undoubtedly, following religious laws is unseperatable part of every Muslim's life. Medical personnel especially nurses are the first ones who can guide patients regarding their illness. Also since one of the important issues in nursing process is to alleviate patients' needs and spiritual needs are important and most people in our country are Muslims. Therefore, religious laws that involve patients and nurses get special attention. Among these religious laws are those related to parturition and nurses and Midwives should alleviate these needs.

Objective: The goal of this study was to determine women's Knowledge regarding religious laws of parturition.

Methods: This is a descriptive - analytic study. Sample consisted of 100 patients referring to delivery ward in Emam Hassan Mojtaba Hospital for delivery or prenatal problems. Samples were chosen by simple random method and data collection instrument was a questionnaire which was completed by an educated questioner. Data were analyzed by SPSS.

Results: Findings showed that the majority (57/3%) had moderate knowledge regarding religious laws of parturition. Most (60%) samples didn't even know the duration of parturition and stated that the duration was 40 days. Only (11%) of samples had good knowledge about praying during parturition. It's necessary to say that according to X^2 test there was a significant relationship between knowledge regarding religious laws of parturition and patient's education ($P=0.002$), education of spouse ($P=0.01$) and occupation of spouse ($P=0.04$). Also according to Analysis Variance test there was a significant relationship between mean score of knowledge and occupation of spouse ($P=0.02$). And according to Fisher test, there was a significant and inverse relationship between practicing religious laws of parturition and years of marriage ($P=0.03$).

Conclusion: Most samples had moderate knowledge, regarding religious laws of parturition and this is weak for our Islamic society. Therefore this matter necessitates giving information regarding religious laws because it can increase patients' satisfaction of care. In attention to weak knowledge of patients and since one of main problems in medical affairs is lack of patients' knowledge it is suggested to that patient teaching can be concluded that it is necessary to educate the women to improve the patient regarding religious laws to become one of medical team's main duty.

Keywords: Parturition Labor, Religious Laws, Knowledge
